

สำนักพิมพ์ฟ้าสีนวล

เผด็จ

กากราชวาษา

รู้กันด้วยบทธรรมว่าทางมีเขม
คืออยู่คู่สังคมไทยทุกยุคทุกสมัย

พีช ญี พงษ์สวัสดิ์

คำนิยาม : สุรชาติ บำรุงสุข, เอนก เหล่าธรรมทัศน์

เพ็ญจการ
วิทยา

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

တစ်ခယံ

เ พ ดึ ง

ก า ร

วื ก ย า

พื ช ณ พงษ์สวัสดิ์

กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน 2561

เผด็จการวิทยา • พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

พิมพ์ครั้งแรก : สำนักพิมพ์มติชน, กรกฎาคม 2561

ราคา 290 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. เผด็จการวิทยา. กรุงเทพฯ : มติชน, 2561. 352 หน้า.

1. มติชน. I. ชื่อเรื่อง.

321.9

ISBN 978-974-02-1621-6

ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อัครักษ์ คคณาท, สุพจน์ แจ่มเวิ้ว, สุชาติ ศรีสุวรรณ,
ปิยชนัน สุทธิทรัพย์, ไพรรัตน์ พงศ์พานิชย์, นงนุช สิงหเดชะ

ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : กิตติวรรณ เจริญวิเศษ

รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : รุจิรัตน์ ทิมวัฒน์, อภิสิทธิ์ ชีระจาวุวรรณ

บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน • หัวหน้ากองบรรณาธิการ : สุภาชัย สุชาติสุธาธรรม
บรรณาธิการเล่ม : โมน สวัสดิ์ศรี • พิสูจน์อักษร : เมตตา จันทร์หอม, วรกัญญา ผดุงเกษมมงคล
กราฟิกเลย์เอาต์ : กรวีย์ เคนกิจณรงค์ • ออกแบบปก-ศิลปกรรม : วีระวัฒน์ ปิบุญญามิ่ง
ภาพประกอบ : ไร่แมว • ประชาสัมพันธ์และการตลาด : ภิรมย์ ฐารัตน์, ณัฏชา เขียวกล

หากท่านต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้จำนวนมากในราคาพิเศษ

เพื่อมอบให้วัด ห้องสมุด โรงเรียน หรือองค์กรการกุศลต่างๆ

โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัททางใต้ จำกัด โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3353 โทรสาร 0-2591-9012

สำนักพิมพ์มติชน

www.matichonbook.com

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) : 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1 เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 1235 โทรสาร 0-2589-5818

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองงานเตรียมพิมพ์ บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2400-2402

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด 27/1 หมู่ 5 ถนนสุขาประชาสงวรค์ 2 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120 โทรศัพท์ 0-2584-2133, 0-2582-0596 โทรสาร 0-2582-0597

จัดจำหน่ายโดย : บริษัททางใต้ จำกัด (ในเครือมติชน) 12 ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ 1
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 3350-3353 โทรสาร 0-2591-9012

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannueman Rd., Prachanivate 1, Chatuohak, Bangkok 10900 Thailand

พิมพ์
ON DEMAND

ฝ่ายงานรับจ้างพิมพ์ : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) รับผิดชอบสิ่งพิมพ์ทุกประเภท
โทรศัพท์ 0-2580-0021 ต่อ 2419, 2424 โทรสาร 0-2591-9002

สารบัญ

คำนำสำนักพิมพ์	8
ชวนคุยเรื่องประชาธิปไตย...ชวนอ่านหนังสือเรื่องเผด็จการ!	10
การเดินทางสู่เผด็จการวิทยา : คำนำเสนอและคำขอบคุณ	15
กิตติกรรมประกาศ	21
ลำดับเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญ	22
เผด็จการ : แนวคิดพื้นฐาน	29
ว่าด้วยระบอบเผด็จการ	30
รัฐศาสตร์กับเผด็จการศึกษา	37
เผด็จการในมุมมองเศรษฐศาสตร์การเมือง	44
วัฒนธรรมและอำนาจนิยมในสังคมเผด็จการ	53
ความเป็นมาของเผด็จการ และความสัมพันธ์	
ของเผด็จการกับการคอร์รัปชั่น	54
การคงอยู่และสืบทอดอำนาจของเผด็จการ	61
ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของเผด็จการสมัยใหม่	
ในการอยู่ในอำนาจ	67
รัฐประหารธิปไตยในฐานะระบอบการเมือง	73
การเมืองแบบอุปถัมภ์ยุคใหม่	80
มหาวิทยาลัยกับสังคมเผด็จการ	88
เสน่ห์ของห้องเชียร์	97

กองทัพและมิติตามมั่นคงในสังคมและระบอบเผด็จการ	103
ยุทธศาสตร์ (militarization)	104
ทหารปฏิบัติทำไม?	112
“เสนาธิปไตย”	120
ทิศทางใหม่ในการพิจารณาความสัมพันธ์ ระหว่างทหารกับพลเรือน	130
การเคลื่อนไหวทางสังคมและการสื่อสารในยุคสมัยเผด็จการ	139
พยาธิวิทยาของการโฆษณาชวนเชื่อของเผด็จการ :	
กรณีศึกษานโยบายและปฏิบัติการไทยนิยม	140
ยากล่อมประสาท 4.0	146
“กับดักเผด็จการ” กับกรมตออำนาจของเผด็จการ	152
เผด็จการกับสังคมวิทยาการเมือง ว่าด้วยเรื่อง กฎหมายความมั่นคงโลกดิจิทัล	159
ทฤษฎีการเมืองร่วมสมัย ว่าด้วย “ความเป็นพลเมือง” และความเป็นไปของพลเมืองในสังคมเผด็จการ	166
พลุกษศาสตร์การเมือง จากการเมืองรากแก้ว สู่การเมืองรากหญ้าและการเมืองเห้งไห้	174
กฎหมาย รัฐธรรมนูญ และสถาบันทางการเมือง ในสังคมเผด็จการ	183
รัฐธรรมนูญมีไว้ทำไม	184
บทบาทหน้าที่ของการเลือกตั้งในระบบเผด็จการ	190
การเมืองไทยหลังยุควงจรอุบาทว์	197
สถาบันตุลาการกับการเมืองในสังคมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย	204

เศรษฐกิจและนโยบายสาธารณะในระบอบเผด็จการ	213
ประชาธิรัฐ	214
จากกับดักรายได้ปานกลางสู่กับดักอำนาจนิยม	221
นโยบายการซื้อ-ขายอาวุธและการเมืองในประเทศกำลังพัฒนา	230
การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย : บทเรียนจากต่างประเทศ	237
การเปลี่ยนผ่านของเผด็จการจากมุมมองทางรัฐศาสตร์	238
ความหมายของประชาธิปไตยในระยะเปลี่ยนผ่าน	247
เมื่อเผด็จการยอมเข้าสู่ประชาธิปไตย	253
ระบอบการเมืองการปกครองแบบผสม (Hybrid Regime)	261
ความซับซ้อนของการรัฐประหารในสังคมประชาธิปไตย :	
กรณีตุรกี	270
คุณูปการของสิงคโปร์ในการศึกษาเรื่องประชาธิปไตย	277
กำเนิด วิวัฒนาการ และประเด็นท้าทาย	
ของการแทรกแซงของทหารในเมืองละตินอเมริกา	286
การคอร์รัปชันของทหาร	295
วงศาวิทยาของการปกครองโดยทหารในแอฟริกา	302
สังคมหลังยุคเผด็จการ	311
มาตรฐานขั้นแรกของ "การปรองดอง"	312
สังคมหลังความขัดแย้ง	318
สังคมหลังเผด็จการ (Post-Authoritarianism)	323
ความสัมพันธ์ของเผด็จการกับประชาธิปไตย	330
ปิดท้ายเล่ม "เผด็จการวิทยา" : แลกเปลี่ยนกับทิชัญญ์ พงษ์สวัสดิ์	337
ประวัติผู้เขียน	340
หมายเหตุการตีพิมพ์ครั้งแรก	342
บรรณานุกรม	345

คำนำสำนักพิมพ์

นับเนื่องจากอดีต การเรียนรู้ระบบการปกครองในแต่ละยุคสมัย ล้วนมีพัฒนาการแตกต่างกัน โดยในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ความคิดที่ว่า สังคมจะเติบโตอย่างมีอารยะ ทุกดินแดนจะเดินทางไปสู่ระบอบประชาธิปไตย การปกครองในระบบเผด็จการจะลดน้อยถอยลง เคยเป็นแนวคิดที่สังคมส่วนใหญ่อยอมรับ

แต่เมื่อโลกเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ กลับมิได้ปรากฏดังคำคาดการณ์เสียทั้งหมด

เนื่องจากการปกครองในระบบเผด็จการซึ่งถูกตีราคาว่าโบราณคร่ำครึ นับวันมีแต่จะทรุดโทรม ไร้ความน่าเชื่อถือ กลับยังมีบางประเทศปกครองในลักษณะนี้อยู่ เริ่มจากระบบเผด็จการที่เชิดชูระบอบประชาธิปไตยแต่ในนาม เผด็จการรัฐสภาที่ครอบงำองค์กรของรัฐโดยมีพรรคใหญ่เพียงพรรคเดียว จนถึงเผด็จการทหารที่เปิดเผยให้สาธารณชนรับรู้ความไม่ชอบธรรมของการใช้อำนาจ

“พิชัญ พงษ์สวัสดิ์” นักคิด นักเขียน นักวิชาการจากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้คร่ำหวอดอยู่กับงานวิจัยเกี่ยวกับการเมือง การปกครองรูปแบบต่างๆ จึงเขียนคอลัมน์ซึ่งมีเนื้อหาด้านสังคมและการเมืองลงในหนังสือพิมพ์มติชน ก่อนจะคัดสรรเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับ “เผด็จการ” รวมเป็นหนังสือ *เผด็จการวิทยา* ที่น่าศึกษาและน่าค้นหา ความหมายยิ่ง

โดยเฉพาะประเด็นที่น่าค้นหาก็คือ เหตุใดระบอบเผด็จการจึงเติบโต และเกาะกินระบอบการเมืองทุกรูปแบบได้อย่างชาญฉลาด สามารถปรับตัวให้เข้ากับความเป็นไปของแต่ละยุคสมัยได้อย่างไม่น่าเชื่อ เพราะถึงจะถูกทำลายจากผู้คนที่เกิดซุสึทิสได้เร็วก็ตามวิถีทางประชาธิปไตย แต่สุดท้ายระบอบเผด็จการภายใต้รูปแบบต่างๆ ก็ยังคงอยู่อย่างไม่อาจคาดคำนวณได้ว่าจะจบสิ้นลงเมื่อใด

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จึงอรรถาธิบายอย่างมีลำดับขั้นตอน นับแต่แนวคิดพื้นฐานและมุมมองที่น่าสนใจของระบอบเผด็จการ การเติบโตของวัฒนธรรมอำนาจนิยมที่ยังรุ่งเรืองทุกยุคสมัย ความเป็นเผด็จการของกองทัพที่ยังคงเติบโต รัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองที่เกี่ยวข้องกับเผด็จการ แนวโน้มและทิศทางของเศรษฐกิจและนโยบายสาธารณะ จนถึงการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยและหลักวิธีสร้างความปลอดภัย

ทั้งหมดก็เพื่อชี้ให้เห็นว่าความเจริญก้าวหน้าทางสังคมไม่ได้หมายถึงไปสู่ระบอบประชาธิปไตยเพียงเท่านั้น แต่จงระวังการปรากฏตัวของเผด็จการในยุคสมัยใหม่ แม้อาจมีข้อดีอยู่บ้างแต่แท้จริงก็ยังเป็นสิ่งที่แตกต่างจากระบอบประชาธิปไตย เพราะถึงอย่างไรระบอบเผด็จการไม่อาจรับประกันโดยยอมถือเป็นความคิดและการกระทำที่สังคมโลกไม่อาจยอมรับได้นั่นเอง

สำนักพิมพ์มติชน

ชวนคุยเรื่องประชาธิปไตย...

ชวนอ่านหนังสือเรื่องพฤติกรรม!

ตัวอย่าง

เมื่ออาจารย์พิชญ์ขอให้ผมช่วยเขียนคำนิยามของหนังสือเล่มนี้ ผมตอบรับทันที ไม่ใช่เพียงเพราะความเป็นตัวตนในทางการเมืองของพิชญ์ที่ผมชื่นชมเท่านั้น หากแต่ยังเป็นประเด็นของความสัมพันธ์ระหว่างเราสองคน

หลายคนอาจแปลกใจถ้าผมจะบอกว่า เมื่อผมเป็นนักศึกษาปริญญาเอกและต้องทำงานข้อมูลสนาม พิชญ์เป็น “ผู้ช่วยวิจัย” ให้ผม ต่อมาพิชญ์เรียนจบปริญญาเอกและได้เข้ามาเป็น “เพื่อนร่วมงาน” ในคณะรัฐศาสตร์

เมื่อการต่อสู้ทางการเมืองยุคใหม่เริ่มขึ้นหลังรัฐประหาร 2549 พิชญ์เป็น “เพื่อนร่วมความคิด” คนหนึ่งในคณะ เราสองคนยืนมั่นคงกับฝ่ายประชาธิปไตยมาตั้งแต่ต้น และจนถึงวันนี้จุดยืนที่เชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยของเราทั้งสองไม่ได้แปรเปลี่ยนไป และเชื่อมั่นเสมอว่าสุดท้ายแล้วรัฐบาลทหารจะไปถึงดวงดาว หรือใช้ภาษาง่าย ๆ ก็คือ “รัฐบาลทหารไปไม่รอด!”

ทหารอาจจะยึดอำนาจได้ แต่การอยู่ในอำนาจไม่ง่ายเหมือนอย่างที่หัวขบวนรัฐประหารที่เป็นผู้นำทหารชอบคิดเอาเอง เพราะในความเป็นจริงอำนาจที่กองทัพมีในทางการเมืองเป็นผลมาจาก “ซากเดน” ของระบอบอำนาจนิยมเดิมที่กดทับอยู่กับขั้นตอนการพัฒนาทางการเมืองของไทย ไม่ใช่อำนาจของทหารในตัวเอง

ฉะนั้น ปัญหาเช่นนี้จึงไม่ใช่แค่เรื่องของทหาร แต่เป็น “ลัทธิอำนาจนิยม” (authoritarianism) ซึ่งมีทหารเป็นกลไกหนึ่ง หรือถ้าจะเรียกง่ายๆ ก็คือ ชุดความคิดของ “ระบอบเผด็จการ” ที่ยังคง “ทับซ้อนและซ้อนเร้น” อยู่กับการเมืองไทยอย่างไม่อาจทำลายลงได้ทั้งหมด

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หรือพฤษภาคม 2535 อาจจะ “ล้ม” รัฐบาลเผด็จการได้ แต่ก็ “ล้าง” ระบอบเผด็จการไม่ได้ทั้งหมด และหากต้องมองปัญหานี้ผ่านกรอบของ “เปลี่ยนผ่านวิทยา” (transitology) ในวิชาการเมืองเปรียบเทียบแล้ว ผลที่เห็นได้ชัดจากการนี้ในบริบทการเมืองไทยก็คือ การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย (democratization) ไม่เคยเดินไปสู่ปลายทางของการสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย (democratic consolidation) ซึ่งแตกต่างจากหลายประเทศที่การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวเดินไปถึงจุดสุดท้าย และรัฐประหารกลายเป็นเรื่องเล่าของอดีตพร้อมกับรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นความจริงของปัจจุบัน

การฝังรากทางความคิดแบบเผด็จการจึงเป็นเรื่องใหญ่ที่นักประชาธิปไตยไทยจะต้องเรียนรู้เพื่อเอาชนะให้ได้ เพราะที่ผ่านมาเราชนะเพียงแค่การล้มรัฐบาลทหาร แต่ถ้าจะต้องสถาปนาความเข้มแข็งของประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยแล้ว เราคงจะต้อง “ล้าง” เผด็จการให้ได้ มิฉะนั้นเราจะกลายเป็นเพียง “นักฝัน” ที่ไม่เลิกรา เพราะทุกครั้งที่เราล้มรัฐบาลทหารและเกิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองขึ้น ในที่สุดระยะเปลี่ยนผ่านก็มักจบลงด้วยรัฐประหาร และกลายเป็นการล้มลงของประชาธิปไตย (democratic breakdown) ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นจนรัฐประหารกลายเป็น “กฎ” มากกว่าจะเป็น “ข้อยกเว้น” ในการเมืองไทยเท่าๆ กับที่การ

เมื่อไทยไม่เคยเดินออกจากวงจรของการรัฐประหารได้จริง ดังนั้น จึงไม่แปลกนักที่ “14 ตุลา” และ “พฤษภา 35” จะยังคงเป็นความฝันใหญ่ของฝ่ายต่อต้านเผด็จการเสมอ เรายังคงฝันที่จะล้มระบอบทหารดังเช่นการเคลื่อนไหวใหญ่ของพี่น้องประชาชนในสองเหตุการณ์ครั้งนั้น

แต่เราคงจะอยู่ด้วยเพียงความฝันเฉยๆ ไม่ได้ ความฝันอย่างเดียวไม่อาจทำให้เราชนะเผด็จการได้แน่นอนว่าถ้าจะต้องเอาชนะเผด็จการแล้ว เราจะต้องต่อสู้ และในด้านหนึ่งของการต่อสู้ เราจะต้องรู้จักเผด็จการ หรือกล่าวในแบบวิชายุทธศาสตร์ก็คือ ถ้าจะทำสงครามต้องรู้จักข้าศึก ในสงครามประชาธิปไตย เผด็จการก็คือข้าศึก ทั้งที่ระบอบเผด็จการเป็นสิ่งที่เรามีความรู้ไม่มากนักหรืออาจมีเพียงทัศนคติ (perception) แบบหยาบๆ ที่ไม่ใช่ความรู้

ดังนั้น เมื่ออาจารย์พิชฎ์ตัดสินใจรวบรวมผลงานที่ตีพิมพ์ในมติชนรายวันออกมาเพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับระบอบเผด็จการไทย จึงเป็นเรื่องน่ายินดีอย่างยิ่ง อีกทั้งตั้งชื่อหนังสืออย่างท้าทายให้นักประชาธิปไตยไทยต้องไตร่ตรองกันในเรื่องว่า *เผด็จการวิทย* เพราะสำหรับนักวิชาการรุ่นผมที่เป็นนักเรียนปริญญาเอกในยุค “ประชาธิปไตยคลื่นลูกที่สาม” (democracy's third wave) ตามแนวคิดของแซมมวล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) คนอย่างผมในทางวิชาการจึงเป็นผลผลิตของสาขา “เปลี่ยนผ่านวิทยา” โดยตรง เราจึงมักมีความฝันเสมอว่า เมื่อเปลี่ยนผ่านแล้วสังคมไทยก็จะก้าวสู่ความเป็นประชาธิปไตย ผมพาความฝันชุดนั้นจากนิวยอร์กบินกลับมากรุงเทพฯ กับตัวเองในวันและวัยของการเป็นนักศึกษาปริญญาเอก ถูกตอกย้ำให้เกิดความเชื่อมั่นจากภาพของการลุกขึ้นเรียกร้องประชาธิปไตยของจีนในปี 2532 ต่อมาในยุโรปตะวันออกในปี 2533-2534 และตามมาด้วยการลุกขึ้นสู้ที่กรุงเทพฯ ในปี 2535 กระแสลมประชาธิปไตยคลื่นลูกที่สามพัดแรงทั่วโลกจนกำแพงที่แข็งแกร่งของระบอบอำนาจนิยมไม่อาจต้านทานได้ ระบอบเผด็จการถูกโค่นลงในหลายประเทศเมื่อเป็นเช่นนี้จะไม่ให้ผมฝันถึงการสร้างสังคมประชาธิปไตยไทยได้อย่างไร ความฝันของผมโบยบินมาพร้อมกับกระแสลมของคลื่นลูกที่สาม

แต่ในความเป็นจริง ความฝันในการสร้างประชาธิปไตยพังทลายลงอย่างง่ายตายหลายครั้งด้วยการมาเยือนของรัฐประหารและนำพาสังคมไทยกลับสู่ระบอบเผด็จการ ดังจะเห็นได้ว่า หลังการลุกขึ้นสู้ครั้งใหญ่ของประชาชนในปี 2516 ตามมาด้วยการยึดอำนาจในปี 2519 และตามมาด้วยการยึดอำนาจในปี 2534 จนเมื่อเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เราก็ฝันอีกว่ารัฐประหารน่าจะหมดสิ้นไปจากสังคมไทยเสียที แต่เมื่อความขัดแย้งก่อตัวในปี 2548 เราก็กลับสู่วังวนเดิมด้วยรัฐประหารในปี 2549 แล้วก็ถูกกระทำซ้ำอีกครั้งในปี 2557

ไม่น่าเชื่อว่าเป็นการยึดอำนาจที่มีระยะเวลาห่างกันไม่ถึงสิบปี อันเป็นการยืนยันอย่างมีนัยยะสำคัญว่า สังคมการเมืองไทยอยู่ในวังวนรัฐประหารแบบไม่รู้จบ

ทั้งหมดนี้ตอบอย่างชัดเจนว่า เผด็จการดูจะยังยืนในการเมืองไทยมากกว่าที่เราคิด จนหน้าที่จะต้องถึงเวลาหันกลับไปคิดเรื่อง “เผด็จการไทย” กันให้มากขึ้น หนังสือของอาจารย์พิชญ์จึงเป็นคุณูปการอย่างยิ่งที่ช่วยเปิดประเด็นในเรื่อง “เผด็จการศึกษา” ให้นักประชาธิปไตยไทยต้องขบคิดกัน เพราะถ้าจะต้องสร้างประชาธิปไตยให้ลงหลักปักฐานได้จริงในสังคมไทยแล้ว เราคงต้องควบคุม “ซากเดนเผด็จการ” หรืออาจเรียกในทางทฤษฎีว่า “ปัจจัยอำนาจนิยม” ให้อยู่ในระดับที่ไม่ถูกนำมาก่อกระแสเพื่อพาความขัดแย้งในการเมืองไทยให้ต้องยุติลงด้วยการรัฐประหารดังเช่นที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต

ดังนั้น ไม่ว่าจะเราจะเป็น “นักฝัน” หรือจะเป็น “นักปฏิบัติ” ของฝ่ายประชาธิปไตย หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้เราต้องคิดเรื่องของระบอบเผด็จการมากกว่าที่ประเด็นนี้จะเพียงเป้าหมายของการประณามและการโจมตีทางการเมืองเช่นที่ผ่านมา

ถึงเวลาแล้วที่นักประชาธิปไตยไทยต้องสนใจเรื่องอำนาจนิยม ในทำนองเดียวกัน สำหรับบางท่านที่นิยมชมชอบระบอบอำนาจนิยมและเป็น “นักเผด็จการ” หรือจะเป็น “กองเชียร์เผด็จการ” ท่านเหล่านั้นก็ควรอ่านหนังสือเล่มนี้เพื่อความเข้าใจในสิ่งที่เป็นตัวตนของพวกเขาทั้งหลาย

มีฉะนั้นฝ่ายชาวไทยจะเป็นเพียงพวก “หลับหูหลับตา” เชียร์เผด็จการอย่าง
หาสาระไม่ได้

สุดท้ายนี้ผมหวังว่าหนังสือของอาจารย์พิชญ์เล่มนี้จะช่วยให้เราเห็น
ประเด็นปัญหาของระบอบเผด็จการไทยมากขึ้น และเป็นประโยชน์อย่าง
มากกับนักรัฐศาสตร์ โดยไม่จำเป็นต้องแยกแยะว่าเป็น “รัฐศาสตร์สาย
ประชาธิปไตย” (ไม่ชอบเผด็จการก็ต้องอ่าน) หรือเป็น “รัฐศาสตร์สายรัฐ
ประหาร” (ชอบเผด็จการก็ต้องอ่าน) รวมทั้งประชาชนผู้สนใจการเมืองโดย
ทั่วไปอีกด้วย

สำหรับผมต้องขอขอบคุณอาจารย์พิชญ์ที่ช่วยเอาความรู้เรื่อง
เผด็จการมาให้อ่าน แม้ผมจะไม่ชอบเผด็จการก็ตาม!

สุรชาติ บำรุงสุข

ศาสตราจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเดินทางสู่พหุวิทยาการ : คำนำเสนอและคำขอบคุณ

สิ่งที่ท่านจะได้อ่านต่อไปนี้เป็นเพียงส่วนเสี้ยวเล็กๆ ที่ปรับปรุงขึ้นจากข้อเขียนเกือบสามร้อยชิ้นในคอลัมน์ของผมที่ตีพิมพ์ทุกวันอังคารในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน นับเนื่องมาตั้งแต่ปี 2557

ผมมุ่งหวังให้งานชิ้นนี้ทำหน้าที่ทั้งการเป็นบทสะท้อนทางทฤษฎีและแนวคิดทางรัฐศาสตร์ และเป็นบันทึกการเดินทางของผมที่อยากแบ่งปันให้ผู้อ่านได้รับรู้ว่า ในช่วงสี่ปีแรกของระบอบรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือ คสช. (2557-) เราจะสามารถทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ได้ได้อย่างไร และเราจะมีหนทางอย่างไรในการเตรียมตัวและก้าวข้ามปมปัญหาของสังคมไทยที่มักข้ามไม่พ้นความเป็นเผด็จการไปได้สักที

ข้อเสนอใหญ่ๆ ของผมในงานชุดนี้คงจะวนเวียนอยู่ในเรื่องใหญ่ๆ สามประการ

หนึ่ง คำว่า "การเปลี่ยนผ่าน" ซึ่งเป็นสิ่งที่พูดถึงกันอยู่มากในช่วงสี่ปีที่ผ่านมา ไม่ได้เป็นคำที่มีความหมายง่ายๆ ว่าเป็นการเปลี่ยนผ่านกลับไป

สู่ประชาธิปไตย ยิ่งโดยเฉพาะในช่วงสี่ปีนี้ คสช.มักจะนำคำนี้มาใช้บ่อยๆ ในฐานะข้ออ้างและคำอธิบายในการยึดอำนาจและปกครองบ้านเมือง สิ่งที่ย่อยากจะบอกก็คือ ในทางการศึกษารัฐศาสตร์นั้น มีแนวทางการศึกษาย่อยอยู่แขนงหนึ่งที่เราเรียกกันว่า การเปลี่ยนผ่านวิทยา หรือ transitology ซึ่งศาสตร์แขนงนี้มีความสลับซับซ้อน ทั้งการทำความเข้าใจการล่มลงของระบอบเดิม การเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบใหม่ การเปลี่ยนไม่ผ่าน และการคงทนของระบอบแบบเดิม ซึ่งในแง่นี้การศึกษารัฐศาสตร์การเมืองเปรียบเทียบกับสาขาเปลี่ยนผ่านวิทยาในปัจจุบันไม่ได้สนใจแค่การเปลี่ยนผ่านไปสู่ประชาธิปไตย แต่สนใจการคงอยู่ของเผด็จการ และการดำรงอยู่ของประชาธิปไตยแบบคุณภาพต่ำด้วย

สอง เผด็จการนั้นเป็นระบอบทางการเมืองที่มีตรรกะและปฏิบัติการที่เป็นระบบ การวิจารณ์และต่อสู้กับเผด็จการจะต้องทำความเข้าใจระบอบเผด็จการให้ถ่องแท้มากที่สุด ไม่ใช่ผลักระบอบเผด็จการออกไปด้วยการประเมินเชิงคุณค่าว่าไม่ดี ไม่พึงปรารถนาเท่านั้น โดยไม่สนใจนำมาเป็นตัวตั้งในการศึกษาวิจัยและอธิบาย ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้การเข้าใจที่มาก การทำงาน และสิ่งที่ค้ำยันระบอบเผด็จการเอาไว้เป็นเรื่องสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย

สาม เราต้องข้ามพ้นความเข้าใจง่ายๆ ว่า ประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับเผด็จการ และประชาธิปไตยนั้นเป็นสิ่งที่ดีที่สุดหรือเลวร้ายที่สุดโดยไม่ตั้งคำถามถึงจุดอ่อน ความอ่อนแอ และความไร้คุณภาพของประชาธิปไตย สิ่งที่เกิดขึ้นในโลกและในบ้านเราเองสอนให้เราทราบว่าประชาธิปไตยที่ไร้คุณภาพและไม่ปรับปรุงจุดอ่อนของตนเอง สามารถกลายเป็นเผด็จการในรูปแบบหนึ่ง และอาจเป็นเงื่อนไขไปสู่เผด็จการที่เข้มข้นขึ้นรวมทั้งการเปลี่ยนผ่านจากเผด็จการนั้นอาจไม่ได้มีหลักประกันว่าเมื่อกลับเข้าสู่ประชาธิปไตยแล้วประชาธิปไตยจะยั่งยืน

ในฐานะที่ผมศรัทธาในประชาธิปไตย ผมจึงไม่ได้ทำหน้าที่ปกป้องความดีงามของเผด็จการและประณามความเลวร้ายของประชาธิปไตย หากแต่พยายามที่จะชี้ให้เห็นความซับซ้อนของระบอบเผด็จการ และย้ำเตือน

ถึงความสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองและการปรับปรุงคุณภาพของ ประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาธิปไตยเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนและความเป็นธรรมของสังคมนี้

แรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้เกิดงานเขียนชุดนี้ ย่อมเริ่มจากการทำรัฐประหารเมื่อ 22 พฤษภาคม 2557 และสถานการณ์วันนี้ที่ยังมองไม่เห็นวาระบอบเผด็จการปัจจุบันจะสิ้นสุดลงเมื่อใด

นอกจากนั้น การเปลี่ยนแปลงทางความคิดครั้งสำคัญของผมเกิดจากการได้รับทุนให้ไปเป็นนักวิจัยอาคันตุกะ ณ สถาบันฮาร์วาร์ด เย็นชิ่ง (Harvard Yenching Institute) ประเทศสหรัฐอเมริกา ในระหว่างปี 2557-2558 ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้ผมใช้ชีวิตส่วนหนึ่งในการกลับไปนั่งเรียนหนังสืออีกครั้งที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดยเฉพาะในวิชาการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองของศาสตราจารย์แดเนียล ชิบแลตต์ และวิชาปรัชญาการเมืองของศาสตราจารย์ฮาร์วี แมนเฟิล และศาสตราจารย์แนนซี โรเซนบลูม นอกจากนั้นผมขอขอบคุณ ศาสตราจารย์อลิซาเบท เพอร์รี และศาสตราจารย์ไมเคิล เฮิร์ทเฟล ที่ให้โอกาสในการได้รับทุนวิจัยในครั้งนี้ และขอบคุณภาคีวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่อนุมัติในการลาไปในครั้งนี้ โดยเฉพาะ รองศาสตราจารย์ศิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ หัวหน้าภาคและศาสตราจารย์ศุภชัย ยาวะประภาษ คณบดี

ที่ฮาร์วาร์ด ผมขอขอบคุณเป็นพิเศษกับเพื่อนร่วมชะตากรรมที่อยู่ด้วยกันในปีนั้น ทำให้การสนทนาเรื่องเมืองไทยมีความเข้มข้นและมีความหวังว่าบ้านเมืองจะเปลี่ยนแปลง ขอขอบคุณพี่แป้ง (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี) จิว (อรัญญา ศิริผล) ต้น (อภิวัฒน์ รัตนะวราหะ) เบ๊ยก (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ) และไทเรลล์ ฮาเบอร์คอริน (Tyrell Haberkorn)

ขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับพีดี (ศิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์) ที่ให้โอกาสมอบหมายการสอนวิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ เมื่อผมกลับมาจากการศึกษาวิจัยในปีนั้น วิชาการเมืองการปกครองเปรียบเทียบเป็นวิชาบังคับวิชาใหม่ของหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิตของทางภาควิชา ซึ่งพีดีเป็นทั้งผู้เชี่ยวชาญและเป็นผู้ริเริ่มให้มีไว้ในหลักสูตร แต่พีดีก็เชื่อมั่น ไว้

ใจ และให้โอกาสกับผมให้รับผิดชอบในวิชานี้ ขอขอบคุณนิสิตในวิชานี้ทุก
รุ่นที่ช่วยกันทำให้วิชานี้มีแต่ความสนุกท่ามกลางความทุกข์ทรมานกับงาน
ที่สั่งในทุกสัปดาห์ รวมถึงนิสิตปริญญาเอกในวิชาการเมืองเปรียบเทียบ
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่อดทนกับปริมาณงานและความคาดหวัง
ของผู้สอนที่เกินจะรับได้ในหลายๆ ครั้ง

ในการรวบรวมงานชิ้นนี้ นอกจากไมน สวัสดิ์ศรี แห่งสำนักพิมพ์
มติชน ยังต้องขอขอบคุณ วรวิทย์ ไชยทอง แห่งมติชน ซึ่งรู้ทางกันดีจาก
งานเก่าๆ ที่เคยช่วยผมรวบรวมมา อาจารย์ทิตตา สุพรรณรังสรรค์ และ
อาจารย์ศิวพล ชมภูพันธ์ แห่งสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมมาธิราช ที่ให้ความเห็นและช่วยกันรวบรวมงานต่างๆ มาเชื่อมร้อยกัน
ให้พอจะออกมาเป็นรูปเป็นร่างได้ โดยเฉพาะไมน บรรณาธิการเล่ม มีความ
อดทนยิ่งในการรอคอยการรวมเล่มชุดนี้มาเป็นเวลาเกือบสองปี
เพราะผมมีภารกิจในชีวิตมากมาย และที่สำคัญ อาการเจ็บป่วยของผมที่
ขึ้นๆ ลงๆ ตลอดเวลาในช่วงสองปีนี้ทำให้ไม่สามารถใช้เวลาทบทวนและ
ปรับปรุงงานแต่ละชิ้นให้ร้อยเรียงกันได้ดีพอ ขอขอบคุณกองบรรณาธิการ
มติชนที่ให้โอกาสในการเขียนงานมาตลอดสี่ปีนี้ และอดทนรอต้นฉบับที่
เฉียดเดดไลน์ในทุกสัปดาห์ของผม

และเมื่อพูดถึงอาการเจ็บป่วยของผม ผมต้องขอขอบคุณเป็นพิเศษ
กับทีมแพทย์ พยาบาล ทั้งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และโรงพยาบาล
พระรามเก้า ที่ดูแลใส่ใจกับคนไข้รายนี้มาโดยตลอดในช่วงวิกฤตและ
หลังวิกฤตทางสุขภาพครั้งใหญ่ตั้งแต่ปี 2560 เป็นต้นมาจนถึงวันนี้ และ
ขอบคุณลูกศิษย์ทุกคนที่มาเยี่ยม ดูแล ส่งความห่วงใย ช่วยเหลือในหลายๆ
ด้าน รวมทั้งที่อดทนมาเรียนกับผมที่โรงพยาบาลในหลายๆ วิชาตลอด
สองปีที่ผ่านมา

ขอขอบคุณทีมงานที่ *วอยซ์ทีวี* และ *โลกวันนี้* ทุกท่าน ที่ช่วยเหลือ
ดูแลกันมาตลอด ขอขอบคุณเป็นพิเศษสำหรับพี่เม (เมชินทร์ เพชรพลาย)
พีติก (ผู้ไม่คอยยอมปรากฏตัวและชื่อ) วิโรจน์ อาลี ชูวัส ฤกษ์ศิริสุข และ

“ถึงเวลาแล้วที่นักประชาธิปไตยไทยต้องสนใจเรื่อง
อำนาจนิยม ในทำนองเดียวกัน สำหรับบางท่านที่นิยม
ชมชอบระบอบอำนาจนิยมและเป็น ‘นักเผด็จการ’ หรือ
จะเป็น ‘กองเชียร์เผด็จการ’ ท่านเหล่านั้นก็ควรอ่าน
หนังสือเล่มนี้เพื่อความเข้าใจในสิ่งที่ตัวตนของพวกเขา
ท่านทั้งหลาย มิฉะนั้นฝ่ายชาวไทยจะเป็นเพียงพวก
‘หลับหูหลับตา’ เชียร์เผด็จการอย่างทาสระไม่ได้”

สุชาติ บำรุงสุข

“มีอะไรหลายอย่างของประชาธิปไตยที่ผมชอบและเคย
ต่อสู้ยื้อชิงเอามา แต่ก็มีหลายอย่างที่ไม่ชอบ ไม่แน่ใจ
ส่วนเผด็จการนั้นแล้ว โดยทั่วไปผมไม่ชอบแต่ก็เห็นข้อดี
และจุดแข็งหลายอย่างของระบอบนี้ หลายปีมานี้ผม
คิดคล้ายกับที่พิชญ์พุดถึง ‘ไฮบริด’ คือผมไม่แน่ใจว่าใน
ไทยนั้นเผด็จการจำเป็นต้องเปลี่ยนผ่านไปเป็นประชาธิปไตย
หรือไม่ บ้านเมืองเราจะเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์
และไม่ทวนคืนเป็นเผด็จการแน่นอนหรือไม่ แม้ว่าจ
พยายามสร้างหรือเสริมประชาธิปไตยอยู่เสมอ”

เอก เกล้านรัมย์

ภาพประกอบโดย “ไข่แมว”

www.matichonbook.com

ISBN 978-974-02-1621-6

9 789740 216216

วิชาการ

290.-